

(مدرس مورد شناسی دانشگاه)

محمود اصغری

مختار احمدی

نویسنده

www.ketab.ir

:اصغری، محمود، ۱۳۳۲ -

عنوان و نام پدیدآور

مشخصات نشر

مشخصات ظاهری

شاہک

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت

موضوع

رده بندی کنگره

رده بندی دیوپی

شماره کتابشناسی ملی

انتشار

نگاهی به مردم‌شناسی لاهیجان

محمود اصغري

شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه

نوبت جاریه: ۱۳۹۶

طراح جلد: مهندس آرشد اصغری

حروف نگاری :

جواب : شادمان

صحافی : دلشاد

شماره: ۹۷۸-۹۶۴-۵۸۶۸-۱۳-۸

پہاء : ۳۰۰۰ تومان

تمامی حقوق چاپ و نشر این اثر محفوظ و در انحصار انتشارات شادمان است

انتشارات شادمان لاهیجان: خیابان پرستار - نشخ ناسداران تلفن ۶ و ۴۲۲۴۶۶۷۵

فاکس ۰۱۳-۴۲۲۳۴۵۳۷

مرکز پخش : انتهای بلوار کشاورز، خ دکتر قریب، روبروی مرکز طبی کودکان، پ ۵۹

طابقه ۳ - واحد ۶ - تلفن ۶۶۹۳۸۶۸۶ (خط ۵)

فهرست مطالب

۱۰	 آغاز سخن
۱۱-۱۴	بخش اول - مقدمه‌ای بر مردم‌شناسی لاهیجان
۱۲	 ۱- مقدمه
۱۲	 ۲- تاریخچه مردم‌شناسی در ایران و جهان
۱۳	 ۳- لاهیجان و مردم‌شناسی
۱۵-۲۰	بخش دوم - لاهیجان، زیبایی آرمیده در باران
۱۶	 ۱- نگاهی گذرا به لاهیجان
۱۷	 ۲- واژه‌شناسی لاهیجان
۱۷	 ۳- جاذبه‌های گردشگری و تاریخی لاهیجان
۱۹	 ۴- فرآورده‌های کشاورزی لاهیجان
۱۹	 ۵- سوغاتی‌های لاهیجان
۱۹	 ۶- محله‌های قدیمی لاهیجان
۲۱-۲۴	بخش سوم - لاهیجان کهن، از دیدگاه سفرنامه‌نگاران و تاریخ‌نگاران
۲۲	 ۱- مقدمه
۲۲	 ۲- دیدگاه سفرنامه‌نگاران و تاریخ‌نگاران درباره لاهیجان کهن
۲۵-۱۱۹	بخش چهارم - آداب و سنت‌های مردم لاهیجان
۲۶	 ۱- مراسم نوروز باستانی در لاهیجان
۲۶	 ۱-۱. سمنویزان نوروزی (سمنویچی)
۲۸	 ۱-۲. شیرینی‌پزان نوروزی
۳۰	 ۱-۳. خانه‌تکانی نوروزی (دچین - فیچین)
۳۴	 ۱-۴. خریدهای نوروزی
۳۴	 ۱-۵. پیام‌آوران نوروزی (نوروزی خوان‌ها)
۳۶	 ۱-۶. چهارشنبه سوری در لاهیجان (کول کوله چهارشنبه در لاجون)
۴۳	 ۱-۷. هفت سین نوروزی
۴۴	 ۱-۸. مراسم و آئین تحویل سال نو
۴۶	 ۱-۹. عید دیدنی - دید و بازدید نوروزی (عید موارکی)
۴۸	 ۱-۱۰. سیزده بدر (سینزه سال)
۵۰	 ۲- مراسم ازدواج
۵۲	 ۲-۱. همسر یابی و همسرگزینی
۵۳	 ۲-۲. خواستگاری (زن قاضی)
۵۳	 ۲-۳. صورت‌گرفتن (بعله برون - صورت‌ه‌گیری، ثبت‌ه‌گیری)
۵۳	 ۲-۴. خرید عروسی

- ۵۴..... ۲-۵. بازبران (باربری - باردادن - خوانچه بران)
- ۵۵..... ۲-۶. رخت برش گنان
- ۵۵..... ۲-۷. دعوت گیران (خبر آگنی)
- ۵۵..... ۲-۸. بندانداختن و آرایش عروس (رو ویگیری)
- ۵۶..... ۲-۹. سفره آرای مراسم عقدکنان (عقد سری سفره)
- ۵۶..... ۲-۱۰. مراسم عقدکنان
- ۵۸..... ۲-۱۱. زیرزبانی
- ۵۸..... ۲-۱۲. رونمادهی
- ۵۸..... ۲-۱۳. چای دورنگ
- ۵۸..... ۲-۱۴. خاندان
- ۵۹..... ۲-۱۵. تاهای عروس خانم
- ۶۰..... ۲-۱۶. جش عروسی
- ۶۲..... ۲-۱۷. رسم هل گل (سری)
- ۶۲..... ۲-۱۸. صحرابری عروس (محرابردن عروس)
- ۶۳..... ۲-۱۹. پیش حمام (پیش خمام)
- ۶۳..... ۲-۲۰. کاجی پختن
- ۶۳..... ۲-۲۱. پیش عروسی
- ۶۳..... ۲-۲۲. پاگشا (پاکشون - داماد وعده گیری)
- ۶۴..... ۲-۲۳. زیر بالشی (بالش بونی)
- ۶۴..... ۲-۲۴. محرمی
- ۶۴..... ۲-۲۵. افطاری (ماه رمضان)
- ۶۴..... ۲-۲۶. پیش آستانه
- ۶۵..... ۲-۲۷. قربانی
- ۶۵..... ۲-۲۸. شب چله گی (شوچلگی)
- ۶۵..... ۲-۲۹. عروس دیدن
- ۶۶..... ۲-۳۰. داماد دیدن
- ۶۶..... ۲-۳۱. جهیزیه جمع کردن (جهاز جوماگودن)
- ۷۱..... ۲-۳۲. تماشای جهیزیه (جهاز تماشا)
- ۷۱..... ۲-۳۳. ثبت جهیزیه (جهاز ثبت کنی)
- ۷۲..... ۲-۳۴. حمام قروق (حمام قروق گودن)
- ۷۲..... ۲-۳۵. عروس بری
- ۷۲..... ۲-۳۶. جاخالی
- ۷۳..... ۳- مراسم فرزندآوری
- ۷۴..... ۳-۱ زایمان (زاستن، جداشدن)
- ۷۶..... ۳-۲ جشن ((شب شش)) تولد فرزند

- ۳-۳. گهواره نوزادن و سازو کار آن ۷۶
- ۳-۴. آئین نام گذاری فرزند ۷۸
- ۳-۵. آواها و نواهای لالایی مادران ۸۰
- ۳-۶. همایش آئینی دندان فروشان ۸۳
- ۴- آئین های مذهبی ۸۴
- ۴-۱. مراسم ماه محرم ۸۴
- ۴-۱-۱. علم بندی در مسجدها و تکیه های لاهیجان ۸۴
- ۴-۱-۲. دسته های عزاداری محله های لاهیجان ۸۵
- ۴-۱-۳. مراسم سوگواری در روز عاشورای حسینی ۸۶
- ۴-۱-۴. مراسم آئینی سوگواری ((زاره ی، زاره ی)) ۸۷
- ۴-۱-۵. ده مشهور محله میدان (شب هفت شهادت امام حسین (ع)) ۸۷
- ۴-۱-۶. دهه حسرت ماه محرم، سخنرانی ها و روضه ها ۸۸
- ۴-۱-۷. مراسم چهل روز و هفت کلکه ۸۸
- داد و دهش های مراسم آئینی - مذهبی چهل منبر ۸۹
- انواع خوراکی های نذری ۸۹
- انواع نوشیدنی های نذری ۸۹
- چگونگی پیدایش مراسم آئینی - مذهبی چهل منبر ۹۰
- نکته هایی در پیوند با مراسم آئینی - مذهبی چهل منبر ۹۰
- مراسم آئینی - مذهبی هفت کلکه ۹۱
- ۵- مراسم نذری پزان ۹۲
- ۵-۱. ماه محرم و نذری پزان ۹۲
- ۵-۲. ماه رمضان و پذیرایی به افطار و داد و دهش آش گشت ۹۳
- ۵-۳. عید قربان و گوشت قربانی ۹۴
- ۵-۴. آش نذری (فاطمه زهرا (س)) ۹۴
- ۵-۵. سمنو پزی نذری ۹۵
- ۶- سفره های مذهبی ۹۵
- ۷- مراسم خاص ۹۶
- ۷-۱. زنان لاهیجان و برداشت سبزی های وحشی صحرایی در گذشته ۹۶
- ۷-۲. ((توت دانه)) خوری ۹۸
- ۷-۳. چای و چای چینی در باغ های چای ۱۰۰
- واژه شناسی چای ۱۰۰
- ایران و سابقه تاریخی شناخت چای ۱۰۰
- کاشف السلطنه و نخستین باغ چای در لاهیجان ۱۰۰
- باغ چای در لاهیجان ۱۰۱
- مراحل چیدن چای و حمل آن به کارخانه ۱۰۲

- عملیات فرآوری چای (چای سازی) در کارخانه ۱۰۳
- طبقه بندی و درجه بندی چای خشک ۱۰۳
- انواع ابزار کار شخم زنی باغ چای ۱۰۴
- نکته‌ها و پیوست‌های درباره چای در لاهیجان ۱۰۴
- آداب و سنت‌هایی در پیوند با باغ چای ۱۰۴
- کلیه در باغ چای (باغ کوتوم) ۱۰۵
- واژه‌های چای در نام خانوادگی لاهیجانی‌ها ۱۰۵
- ترانه‌های کار (کار آواها) در باغ چای ۱۰۵
- ۷-۴. ابریشم و ابریشم‌کشی در لاهیجان ۱۰۷
- واژه‌شناسی ابریشم ۱۰۷
- واژگانی در پیوند با (ابریشم) ۱۰۸
- واژه‌شناسی سرخارغان و نوغان‌دار ۱۰۸
- تاریخ پرورش کرم ابریشم در ایران ۱۰۸
- پرورش کرم ابریشم (نوغان‌داری) در لاهیجان ۱۰۸
- کارگاه ابریشم‌کشی با شیوه‌شناسی در خانه‌های لاهیجان ۱۰۹
- آداب و رسوم چیدن پیله (کرم ابریشم) (چینی) ۱۰۹
- کند و کاو در تلمبار نوغان بعد از کندن چینه (کج و آمتن) ۱۱۰
- ۷-۵. همایش سنتی شبانه (شب نشینی و شب‌ره) ۱۱۰
- ۷-۶. همایش سنتی زنانه آتش‌نشان پزان لاهیجان ۱۱۲
- ۷-۷. نگاهی به شب یلدا در لاهیجان (امشو، سو چله) ۱۱۵
- واژه‌شناسی یلدا و چله ۱۱۵
- چله بزرگ (پیله چله) و چله کوچک (کوچه چله) ۱۱۵
- یلدا و شب نشینی ۱۱۵
- آداب و آئین شب یلدا (شو چله) ۱۱۵
- خوراکی‌های شوچله (یلدا) ۱۱۶
- بازی و قصه در شوچله (نقل گوئن) ۱۱۷
- آموزه‌های شوچله (یلدا) ۱۱۷
- ۷-۸. سنت یاری و یآوری در زندگی اجتماعی مردم لاهیجان ۱۱۷
- جلوه‌های یاری و یآوری اجتماعی در لاهیجان ۱۱۸
- بخش پنجم-بیماری‌ها و دارو و درمان سنتی و بومی در لاهیجان (لاجونی گیله تجربه) ۱۲۶-۱۲۰
- ۵-۱. بیماری‌ها (ناخوشی‌ها) ۱۲۱
- ۵-۲. واژگان گیلکی پاره‌ای از ناخوشی‌های روحی و جسمی ۱۲۱
- ۵-۳. دارو و درمان سنتی و بومی ناخوشی‌ها ۱۲۲
- ۵-۴. گروه پزشکی و پیراپزشکی سنتی و بومی لاهیجان ۱۲۵
- ۵-۵. پیوند منطقی شیوه‌های سنتی دارو درمان با شیوه‌های نوین ۱۲۶

بخش ششم - بازی‌ها و سرگرمی‌های لاهیجان	۱۳۱ - ۱۲۷
بخش هفتم - خوراکی‌های محلی لاهیجان	۱۴۹ - ۱۳۲
۱-۷. غذاهای محلی لاهیجان (لاجونی قاتوک)	۱۲۳
۲-۷. انواع خوراکی‌های بومی و سنتی آمیخته با ماهی	۱۳۸
۳-۷. انواع چاشنی‌ها و ترشی‌های سنتی لاهیجان	۱۴۳
۴-۷. انواع مربا و حلواهای سنتی در لاهیجان	۱۴۵
۵-۷. انواع آش‌ها و نوشیدنی‌های سنتی لاهیجان	۱۴۷
بخش هشتم - اصطلاحات و ضرب‌المثل‌های لاهیجان (لاجونی زبانزد)	۱۵۷ - ۱۵۰
بخش نهم - کنایه‌ها در فرهنگ مردم لاهیجان (لاجونی اشته‌زئن)	۱۹۵ - ۱۵۸
بخش دهم - تعالیه‌ها در لاهیجان (لاجونی تاروک)	۱۶۹ - ۱۶۶
بخش یازدهم - نغزین‌ها در لاهیجان (لاجونی نغزین ناله)	۱۷۳ - ۱۷۰
بخش دوازدهم - مادپاش‌ها در لاهیجان (لاجونی شاه‌باش)	۱۷۶ - ۱۷۴
بخش سیزدهم - پندرها، افسانه‌ها، ابرو، لاهیجان	۱۷۹ - ۱۷۷
بخش چهاردهم - معماری سنتی خانه‌های قدیمی لاهیجان	۱۸۶ - ۱۸۰
بخش پانزدهم - بازار لاهیجان در گذشته	۲۰۴ - ۱۸۷
۱-۱۵. واژه‌شناسی بازار	۱۸۸
۲-۱۵. هفته بازار (گوراب) در گیلان‌خاوری (بی‌پیسر)	۱۸۸
۳-۱۵. بازار در لاهیجان	۱۸۸
۴-۱۵. پاره‌ای از واژه‌های دیروز و امروز بازار	۱۹۱
۵-۱۵. نکته‌ها و پیوسته‌هایی درباره بازار	۱۹۳
۶-۱۵. حرفه‌های سنتی و قدیمی در شهر لاهیجان	۱۹۴
۷-۱۵. فروشندگان دوره‌گرد (محلہ فج‌ها)	۲۰۲
بخش شانزدهم - زورخانه‌ها و پهلوانان لاهیجان	۲۰۹ - ۲۰۵
بخش هجدهم - روزنامه‌نگاری در لاهیجان (دوره جنبش مشروطه‌خواهی تا امروز ۱۳۹۶-۱۳۸۵)	۲۱۶ - ۲۱۰
۱-۱۷. مقدمه	۲۱۱
۲-۱۷. آغاز روزنامه‌نگاری در ایران	۲۱۱
۳-۱۷. آغاز روزنامه‌نگاری در گیلان	۲۱۲
۴-۱۷. روزنامه‌ها و مجله‌های لاهیجان از گذشته تاکنون	۲۱۲
۵-۱۷. وضعیت روزنامه‌های محلی در لاهیجان	۲۱۵
بخش هجدهم - نگاهی به پیدایش آموزش و پرورش در لاهیجان	۲۲۲ - ۲۱۷
۱-۱۸. مقدمه	۲۱۸
۲-۱۸. آموزش و پرورش ایرانیان از گذشته‌های دور	۲۱۸

۲۱۹	۱۸-۳. پیدایش آموزش و پرورش نوین در گیلان
۲۲۱	۱۸-۴. آموزش و پرورش نوین در لاهیجان
۲۲۱	۱۸-۵. پیشرفت و گسترش معارف در سال‌های ۱۳۰۳-۱۳۰۴ خورشیدی
۲۲۱	۱۸-۶. تعداد آموزشگاه‌ها و دانش‌آموزان لاهیجان در سال‌های ۱۳۰۱-۱۳۰۴ خورشیدی
۲۲۲	۱۸-۷. پیش‌تازان بنیان‌گذاری آموزش و پرورش در ایران
۲۲۳-۲۲۸	بخش نوزدهم- نگاهی به پیدایش آموزش عالی در لاهیجان
۲۲۴	۱۹-۱. مقدمه
۲۲۴	۱۹-۲. نگاهی گذرا به پیشینه آموزش عالی در ایران
۲۲۴	الف- پیش از انقلاب مشروطیت
۲۲۵	ب- پس از انقلاب مشروطیت
۲۲۶	۱۹-۳. پیدایش نخستین مدرسه عالی در لاهیجان
۲۲۸	۱۹-۴. بنیان‌گذاری مدرسه عالی مدیریت، رویدادی خجسته برای شهر تاریخی لاهیجان
۲۲۹-۲۳۲	بخش بیستم- رویدادهای تاریخی- طبیعی- تاریخی لاهیجان در گذشت
۲۳۰	۲۰-۱. مقدمه
۲۳۰	۲۰-۲. رویدادهای ناگوار طبیعی- تاریخی گذشته
۲۳۲	۲۰-۳. لاهیجان، شهر نمونه تاریخی- طبیعی گردشگری
۲۳۳-۲۳۶	بخش بیست‌ویکم- راه‌آورد‌های سفر (سو. او) لاهیجان (لاجولی سوئیت)
۲۳۴	۲۱-۱. مقدمه
۲۳۴	۲۱-۲. واژه‌شناسی سوغات
۲۳۴	۲۱-۳. تاریخچه سوغاتی و ارمغان سفر
۲۳۵	۲۱-۴. سوغاتی‌های لاهیجان
۲۳۶	۲۱-۵. سوغاتی، راه‌آورد سفر گردشگران
۲۳۷	پارهای از اصلاحات و واژگان گیلکی (گویش لاهیجانی)
۲۵۱	بیوگرافی
۲۵۲	کتاب‌نامه

آغاز سخن

شناخت پیشینه فرهنگی و سنت‌های اجتماعی مردم، بویژه مردمی که در کنار آنان زندگی می‌کنیم و در گذر زمان با شادی‌ها و غم‌هایشان در آمیخته‌ایم از دیدگاه تاریخی و مردم‌شناسی اهمیت فراوانی دارد.

لاهیجان، شهری تاریخی و باستانی است و از بن‌مایه‌های فرهنگی ژرفی برخوردار بوده که میراث آن از گذشته‌های دور به دست ما رسیده است.

پرداختن به ریشه‌های فرهنگی و تاریخی اقوام می‌تواند نشانگر این واقعیت باشد که کجا بودیم، گذشتگان ما چگونه زندگی کرده‌اند، چه اندازه به سنت‌های نیک گذشته وفاداریم. حال کجا هستیم و راه آینده را چگونه خواهیم پیمود.

امروزه با صحنه‌های متنوع و مشکلات زندگی شهرنشینی و خلق و خوی فردگرایی، بسیاری از راه و رسم‌های گذشته از شاخص‌های یک جامعه سالم است را به فراموشی سپرده‌ایم و کسی باید یادآورمان باشد که:

- روزی روزگاری، خانه به دوشان، گشوده می‌شد و دیوار اعتماد فراز بود و دست‌ها دهشمند و نوازشگر،

- هم نشینی، هم‌آوایی، دلجویی و مروت روزی با زندگی اجتماعی مردمان، پیوندی دیرینه داشت،

- روزی روزگاری، با طبیعت پیوندی عاشقانه و عارفانه داشته‌ایم.

- باشد تا بخوانیم و بدانیم که مردمان ما در این دیار کهن در روزگاران دور چگونه زندگی کرده‌اند و چگونه می‌توان از زندگی و سنت‌های آنان الهام گرفت و جامعه‌ای توانمند و سالم و پویا بنا نهاد.

بی‌تردید، می‌توان بین روح دنواز طبیعت و سنت‌های خرد بنیاد و نوگرایی و صنعتی شدن، پیوندی منطقی و اندیشه‌مدار برقرار کرد.

امید است آنچه که نگاشته شده، برای شما خوانندگان گرامی، سودمند بوده و از دیدگاهها، نقد و نظرهای شما برخوردار شوم.

شاد زی و مهرافزون

نگاشته شده: محمود اصغری